

Bibliotheekstatistiek 2020

Resultaten Gegevenslevering Wsob

Juli 2021

Colofon

Uitgever:

KB, 2021

Redactie:

Annemiek van de Burgt
Sharon van de Hoek

Beeld:

Carlien Keilholtz

Met dank aan:

Liesbeth Mantel (KB), Jeroen Prommenschenkel (KB), Eric Daamen (KB), Petra Rijkelijhuizen (KB), Martijn van Wensveen (KB), Johan Hoenink (KB), Aad van Tongeren (OCW), Marina Polderman (OCW), Simon van Dooremalen (OCW), Kim Joostens (CBS), Luuk Schreven (CBS), Klaas Gravesteijn (VOB), Henk Pilon (SPN), Henk Snier (SPN).

Meer informatie:

bibliotheekinzicht@kb.nl

© KB, Den Haag.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
2	Openbare bibliotheekvoorzieningen	6
3	Leden, collectie en uitleningen	10
4	De digitale bibliotheek	15
5	Bedrijfsvoering	20
6	Kernfuncties	24
7	Bronvermelding	29

1 Inleiding

Het [Dossier Bibliotheekstatistiek](#) biedt jaarlijks inzicht in de status van het openbare bibliotheekstelsel. Waar de statistieken afgelopen jaren tekenend waren voor de verschuiving van de klassieke uitleenbibliotheek naar brede maatschappelijke bibliotheek, illustreren zij dit jaar hoe de bibliotheek in deze rol is omgegaan met het coronavirus en de bijbehorende maatregelen.

Het jaar van corona

Op 15 maart 2020 werd bekend gemaakt dat de bibliotheken hun deuren moesten sluiten om verdere verspreiding van het coronavirus te voorkomen. Al snel volgde de intelligente lockdown en ontstonden de eerste initiatieven om zowel bibliotheekleden als niet-leden ook in coronatijd aan het lezen te houden en van informatie te blijven voorzien. Op 11 mei mochten bibliotheken weer open, tot 4 november, toen doorstroomlocaties vanwege de tweede coronagolf hun deuren weer moesten sluiten. Op 19 november mochten bibliotheken weer open, maar op 15 december ging Nederland opnieuw in lockdown. Uiteindelijk zou het tot mei 2021 duren voordat bibliotheken hun deuren weer mochten open¹.

Het nieuwe normaal

De Gegevenslevering Wsob maakt inzichtelijk welk effect de coronamaatregelen in 2020 hebben gehad op de - reguliere - dienstverlening van de bibliotheken. Zo werden er minder boeken uitgeleend, minder activiteiten georganiseerd en minder bezoekers ontvangen dan andere jaren. Maar de bibliotheek bleek ook veerkrachtig: er werd in korte tijd veel alternatieve dienstverlening aangeboden, de online Bibliotheek floreerde en kwetsbare groepen konden ook in coronatijd bij de bibliotheek terecht. Lokale bibliotheken zetten nieuwe activiteiten op en fysieke activiteiten om naar een andere vorm, met extra aandacht voor kwetsbare doelgroepen zoals ouderen, niet digi-vaardige burgers en kinderen. Zo vervulden bibliotheken in 2020, ondanks de beperkte opening en dienstverlening, nog steeds een bredere maatschappelijke rol in de samenleving.

Aanleiding

Met ingang van de [Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen](#) (Wsob) per 1 januari 2015 zijn lokale bibliotheken, de provinciale ondersteuningsinstellingen (POI's) en de KB verplicht gesteld om jaarlijks gegevens te leveren aan de minister van OCW. Aanleiding voor deze verplichting is de behoefte onder subsidieverstrekkers om periodiek te beschikken over prestatiegegevens van publiek bekostigd bibliotheekwerk.

¹ Meer statistieken en verhalen over de sluiting en (her)opening van bibliotheken zijn terug te vinden in het dossier [De bibliotheek in coronatijd](#) op Bibliotheekinzicht.

Dit jaar heeft voor de zesde keer sinds de ingang van de nieuwe bibliotheekwet (Wsob) het onderzoek 'Gegevenslevering Wsob' plaatsgevonden. Voorheen werd de gegevenslevering door de Vereniging van Openbare Bibliotheken (VOB) uitgezet onder de noemer 'BIS-enquête'. De onderzoeksgegevens in het dossier 'Bibliotheekstatistiek 2020' zijn gebaseerd op enquêtegegevens van de Gegevenslevering Wsob die via de [Bibliotheekmonitor](#) (voorheen het Bibliotheekonderzoekplatform) zijn verzameld onder openbare bibliotheken rondom de thema's bezit, financieel, personeel en kernfuncties, de gegevenslevering door de provinciale ondersteuningsinstellingen (POI's), bibliotheken op de BES-eilanden en de cijfers omtrent de landelijke digitale openbare bibliotheek die door de KB wordt verzorgd. De verzamelde gegevens zijn gecontroleerd op betrouwbaarheid en validiteit. Vervolgens zijn de bibliotheekcijfers, geaggregeerd op landelijk niveau, door het CBS gepubliceerd op StatLine.

Dossier

Op [Bibliotheekinzicht.nl](#) worden de belangrijkste bevindingen van de Gegevenslevering Wsob gepresenteerd in artikelvorm en gebundeld in het [Dossier Bibliotheekstatistiek 2020](#). In de artikelen komen de resultaten van de gegevenslevering door de bibliotheken en POI's en de cijfers omtrent de landelijke digitale openbare bibliotheek aan bod. Daarnaast worden ook aanvullende bronnen aangehaald om de resultaten in bredere context te plaatsen. Vaak gaat het om onderzoek dat door of in opdracht van de KB is uitgevoerd, maar ook publicaties van onderzoeksinstituten, marktonderzoeksbureaus, partnerinstellingen en wetenschappelijke tijdschriften en vakbladen.

In het dossier Bibliotheekstatistiek 2020 wordt een samenvatting van de artikelen over het bibliotheeknetwerk in Europees Nederland gepresenteerd, zoals in het voorliggende document weergegeven. De gegevens rondom bibliotheken op de BES-eilanden zijn gebundeld in een apart artikel, omdat deze resultaten niet één-op-één vergelijkbaar zijn met de situatie in Europees Nederland. Naast de samenvatting van artikelen zijn een aantal aanvullende rubrieken aan de online versie van het dossier toegevoegd, waarin onder andere aandacht is voor het belang van de aanlevering van de gegevens vanuit het perspectief van OCW en de KB, verwijzingen naar bibliotheekstatistiek uit andere landen, alternatieve dienstverlening van bibliotheken in coronatijd, handige (onderzoeks)tools voor bibliotheken en de definities die in de Gegevenslevering Wsob worden gehanteerd.

In het dossier en de artikelen op Bibliotheekinzicht worden de gegevens over het jaar 2020 gepresenteerd en - waar mogelijk - afgezet tegen de gegevens van eerdere jaren. De cijfers over de Gegevenslevering Wsob 2020 zijn voorlopig, de cijfers over voorgaande jaren zijn definitief vastgesteld. Waar mogelijk gaan de cijfers terug tot 2005 of zelfs 1950 om ook de trend op (middel)lange termijn zichtbaar te maken. Het totaalbeeld dat naar voren komt uit deze geaggregeerde gegevens kan afwijken van het beeld op lokaal en regionaal niveau.

Databank

De totale set gegevens die ten grondslag ligt aan het dossier Bibliotheekstatistiek 2020, is net als voorgaande jaren openbaar gemaakt. De datasets van de Gegevenslevering Wsob onder openbare bibliotheken over 2016, 2017, 2018, 2019 en 2020, de dataset van POI's en de dataset van de Landelijke Digitale Openbare Bibliotheek (LDOB) zijn toegankelijk via de [databank](#) van Bibliotheekinzicht. Via de databank is ook het [Dashboard Bibliotheekstatistiek 2020](#) toegankelijk, waarin de gegevens gefilterd kunnen worden op landelijk, provinciaal en lokaal niveau en bibliotheken met elkaar vergeleken kunnen worden. In de databank op Bibliotheekinzicht zijn tevens dashboards en datasets rondom specifieke thema's terug te vinden, o.a. van de enquêtes die via de Bibliotheekmonitor worden uitgevoerd.

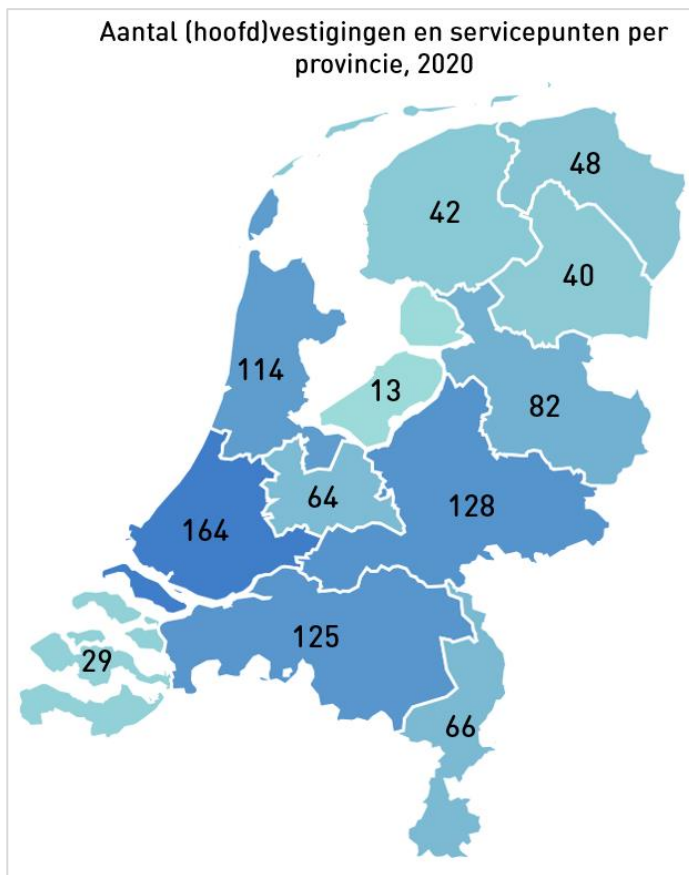
2 Openbare bibliotheekvoorzieningen

POI's bieden provinciale ondersteuning

De lokale bibliotheken, de provinciale ondersteuningsinstellingen (POI's) en de KB vormen gezamenlijk één netwerk van openbare bibliotheekvoorzieningen. In 2020 telde Nederland 140 bibliotheekorganisaties en 9 POI's, die de openbare bibliotheken ondersteunen bij hun werkzaamheden. Samen vormen zij een landelijk dekkend netwerk, dat verenigd is in de [Stichting Samenwerkende POI's Nederland](#) (SPN). SPN organiseert de samenwerking tussen de POI's en andere organisaties. Vanuit de Wsob zijn de POI's naast hun netwerktaken ook verantwoordelijk voor het [interbibliothecair leenverkeer](#) (IBL) en de ontwikkeling van innovaties ten behoeve van lokale bibliotheken. De meeste POI's zijn – naast IBL en innovatie – actief op het gebied van digitale dienstverlening en infrastructuur, collectiebeleid, bedrijfsvoering en educatie.

Minder locaties met brede dienstverlening

In 2020 is het aantal bibliotheekorganisaties in Nederland door fusies afgenomen van 145 naar 140, met 1.209 fysiek te bezoeken bibliotheeklocaties. Daarnaast zijn er drie openbare bibliotheken gevestigd in Caribisch Nederland. Europees Nederland telde in 2020 757 (hoofd)vestigingen en 158 servicepunten, verdeeld over het hele land. In 2012 waren dit nog 843 (hoofd)vestigingen en 220 servicepunten. De jaren daarna werden de locaties waar burgers terecht konden bij gekwalificeerd personeel en voor de brede dienstverlening vanuit de kernfuncties die de wet voorschrijft, steeds schaarser. Naar aanleiding van de [evaluatie van de Wsob](#) en het [advies van de Raad voor Cultuur](#) is met het [Bibliotheekconvenant 2020-2023](#) ingezet op één toekomstbeeld voor het netwerk van openbare bibliotheekvoorzieningen: dat iedere inwoner van Nederland de komende jaren binnen een redelijke afstand toegang heeft tot een volwaardige openbare bibliotheek. Een bibliotheek die alle vijf de bibliotheekfuncties uit de Wsob vervult: kennis en informatie ter beschikking stellen, mogelijkheden tot ontwikkeling en educatie bieden, leesbevordering en kennismaking met literatuur, ontmoeting en debat organiseren en kennismaking met kunst en cultuur faciliteren. Vanuit die hoedanigheid levert de bibliotheek een relevante bijdrage aan de maatschappelijke opgaven en werkt daarbij intensief samen met partners op lokaal, regionaal en landelijk niveau.

Circa 700 vestigingen ondergebracht in gezamenlijk gebouw

Veel bibliotheken opereren inmiddels vanuit multifunctionele accommodaties. In totaal zijn 702 vestigingen, 58% van alle bibliotheekvestigingen, in een multifunctionele accommodatie ondergebracht. Hiermee heeft 89% van de bibliotheekorganisaties één of meerdere vestigingen met andere instellingen ondergebracht in een gezamenlijk gebouw. Deze bibliotheekvestigingen delen het gebouw voornamelijk met maatschappelijk dienstverleners en het primair onderwijs, maar ook kinderopvang, zorginstellingen en theaters zijn vaak in hetzelfde pand gevestigd. Met deze instellingen delen bibliotheken met name de publieksruimte, maar ook de programmering wordt relatief vaak gezamenlijk opgepakt. Ook op bestuurlijk niveau wordt samengewerkt met de andere instellingen. Eén op de vijf bibliotheekorganisaties werkte in 2020 op bestuurlijk niveau samen of middels een fusie met andere instellingen; dit zijn met name culturele instellingen.

Aantal bibliotheeklocaties in multifunctionele gebouwen, 2020

De bibliotheek gemiddeld op 2 kilometer afstand

De afname van het aantal fysiek te bezoeken bibliotheeklocaties had de afgelopen jaren als gevolg dat de gemiddelde afstand tot de bibliotheek voor Nederlanders is toegenomen. Daarbij gaat het om de gemiddelde afstand van alle inwoners tot de dichtstbijzijnde bibliotheek, een (hoofd)vestiging of servicepunt, berekend over de weg. De gemiddelde afstand die een Nederlander in 2012 moest afleggen naar een bibliotheekvestiging was 1,7 kilometer. In 2015 stabiliseerde de afstand op 1,9 kilometer, maar in 2020 is de afstand toegenomen tot 2,0 kilometer. In de meeste provincies is de gemiddelde afstand tot de bibliotheek gelijk gebleven, maar in Flevoland en Gelderland is de afstand licht toegenomen (CBS, 2021c). Uit aanvullend onderzoek van het CBS blijkt dat er in bepaalde provincies en gemeenten grote verschillen zijn tussen de nabijheid van de dichtstbijzijnde (hoofd)vestiging of servicepunt van de bibliotheek en de dichtstbijzijnde bibliotheeklocatie (inclusief locaties als afhaalpunten en bibliobussen). Zo is de gemiddelde afstand tot de dichtstbijzijnde (hoofd)vestiging of servicepunt in Zeeland ruim 3 kilometer, maar de afstand tot de dichtstbijzijnde bibliotheeklocatie 1,6 km (CBS, 2021f).

Behoud bibliotheken in kleine gemeenten

In 40 gemeenten is de afstand tot de bibliotheek met brede dienstverlening in 2020 toegenomen, met de grootste verschillen in Oostzaan, Reusel-De Mierden, Medemblik en Bladel. In 17 gemeenten is de afstand afgenomen, waarbij de grootste verschillen zichtbaar zijn in Bergeijk, Noardeast-Fryslân en Utrechtse Heuvelrug (CBS, 2021c). In de [Rijksbegroting van 2019](#) is opgenomen dat het kabinet in de jaren 2019-2021 jaarlijks 1 miljoen euro reserveert voor de bereikbaarheid van de openbare bibliotheek in de regio, om te zorgen voor een instandhouding van de voorzieningen. In twaalf kleine gemeenten komt in deze periode een nieuwe bibliotheek of wordt de huidige bibliotheek met extra

investeringen behouden (OCW, 2019). In 2020 zijn de gevolgen daarvan zichtbaar in de gekrompen afstand tot de bibliotheek in Noardeast-Fryslân (bibliotheek Hallum²) en Bergeijk (CBS, 2020c).

Lees verder op Bibliotheekinzicht

[Het netwerk](#)

[Bibliotheekorganisaties](#)

[Bibliotheeklocaties](#)

[Gecombineerde instellingen](#)

[BES-eilanden](#)

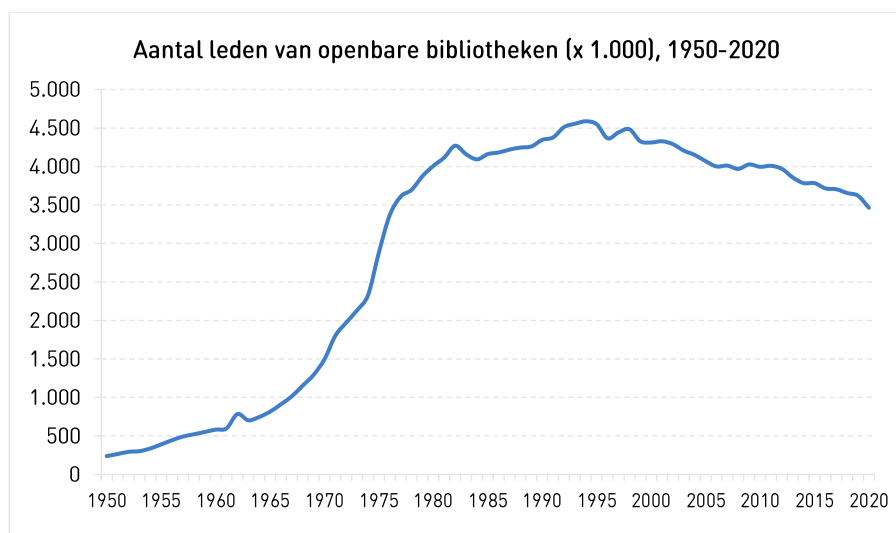
[Beleidshistorie](#)

² De afstand tot de bibliotheek wordt door het CBS bepaald op peildatum 1 januari. De opening van de Bibliotheek Hallum (geopend in december 2019) telt daardoor pas mee in de statistieken over 2020.

3 Leden, collectie en uitleningen

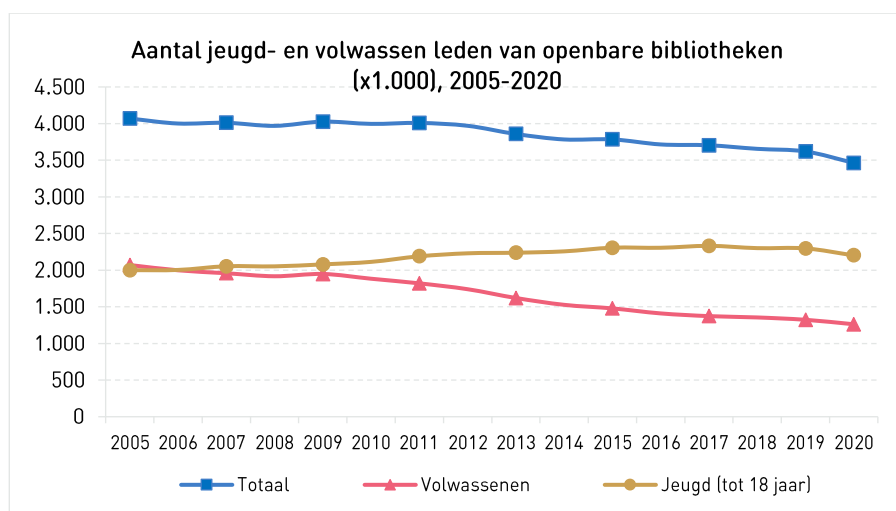
3,5 miljoen bibliotheekleden in 2020

Tot halverwege de jaren negentig van de vorige eeuw nam het aantal leden van de openbare bibliotheken in Nederland vrijwel continu toe. In de periode 1996-1998 vond een omslag plaats en daalde het aantal leden. Tussen 2006 en 2012 leek het totaal aantal bibliotheekleden zich te stabiliseren, maar daarna zette een afname in. Het aantal leden is sinds 2011 niet meer boven de 4 miljoen gekomen. Van 2014 tot 2018 lag het aantal bibliotheekleden rond de 3,7 miljoen, waarbij jaarlijks een lichte afname van 1 à 2% zichtbaar was. In 2020 daalde het aantal leden meer dan voorgaande jaren: met 4%. Deze daling hangt nauw samen met het dalende aantal bibliotheekbezoeken als gevolg van de coronamaatregelen. De 140 Nederlandse openbare bibliotheekinstellingen telden samen circa 3,5 miljoen leden. Eén op de vijf Nederlanders was in 2020 lid van de openbare bibliotheek.

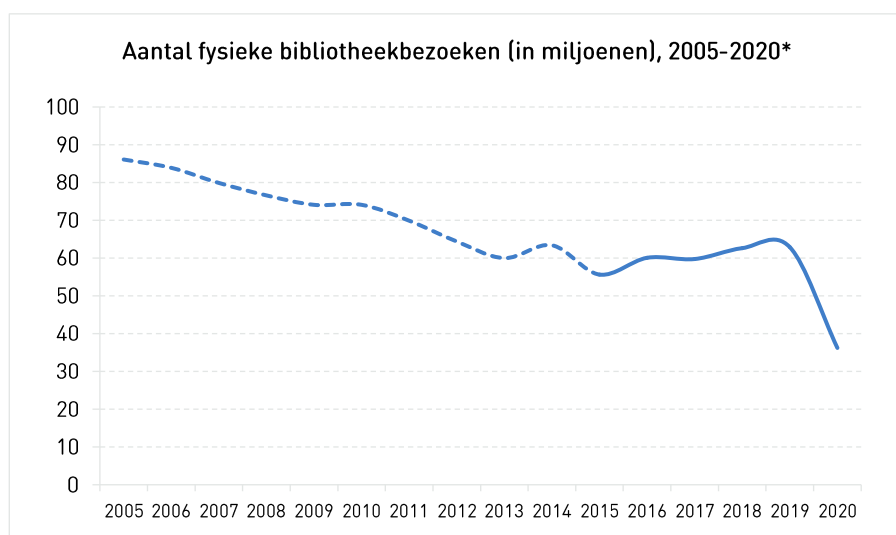
Meer jeugdleden dan volwassen leden

In 2005 waren voor het laatst meer volwassenen dan kinderen en jongeren lid van de bibliotheek. Daarna nam het aantal jeugdleden (tot 18 jaar) gestaag toe, maar tussen 2015 en 2019 stabiliseerde het rond de 2,3 miljoen. In 2020 bestond 64% van het totale ledenbestand uit jeugdleden. Zowel het aantal volwassen leden als het aantal jeugdleden daalde in 2020, tot bijna 1,3 miljoen volwassen leden en 2,2 miljoen jeugdleden. Waar de daling voorgaande jaren met name zichtbaar was in het volwassen ledenbestand, is de daling nu bijna even groot voor volwassenen (5%) en jeugd (4%). Zeven op de tien kinderen in Nederland waren in 2020 lid van de openbare bibliotheek, tegenover één op de tien volwassenen.

Circa 36 miljoen bezoeken in 2020

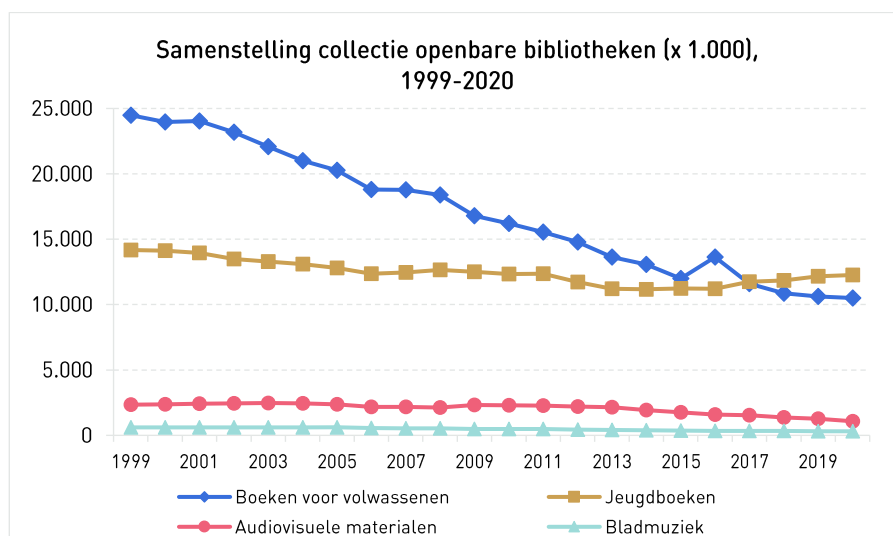
Volgens opgave van de Vereniging van Openbare Bibliotheken (VOB) nam het aantal bezoeken aan de bibliotheek tussen 2005 en 2013 vrijwel elk jaar af. In de loop der jaren zijn bij steeds meer bibliotheekvestigingen telpoortjes te vinden die het aantal bezoeken registreren. Sinds 2015 is met deze cijfers en met schattingen voor vestigingen zonder telpoortjes een plausibel cijfer vast te stellen over het landelijke aantal bezoeken. Het aantal bezoekers fluctueerde tussen 2013 en 2015 enigszins, maar klom sindsdien weer langzaam op. In de Gegevenslevering Wsob over 2019 werd het totaal aantal bezoeken op circa 63 miljoen geschat. In de bibliotheekbezoeken over 2020 is vanwege de gedeeltelijke sluiting van de bibliotheken en de corona-maatregelen een sterke daling te zien: tot circa 36 miljoen bezoeken.

* Tot 2015 zijn de bezoekersaantallen door de VOB geregistreerd en geanalyseerd; daarna zijn deze aantallen verzameld door de KB als onderdeel van de Gegevenslevering Wsob. In 2017 is de wijze waarop de bezoekersaantallen worden gevalideerd en geïmputeerd voor bibliotheken zonder telpoortjes aangescherpt. Deze aanpak is door de KB doorgevoerd voor de bezoekersaantallen vanaf 2015. Dat veroorzaakt een trendbreuk tussen de gegevens tot en met 2014 en de gegevens van 2015 en later.

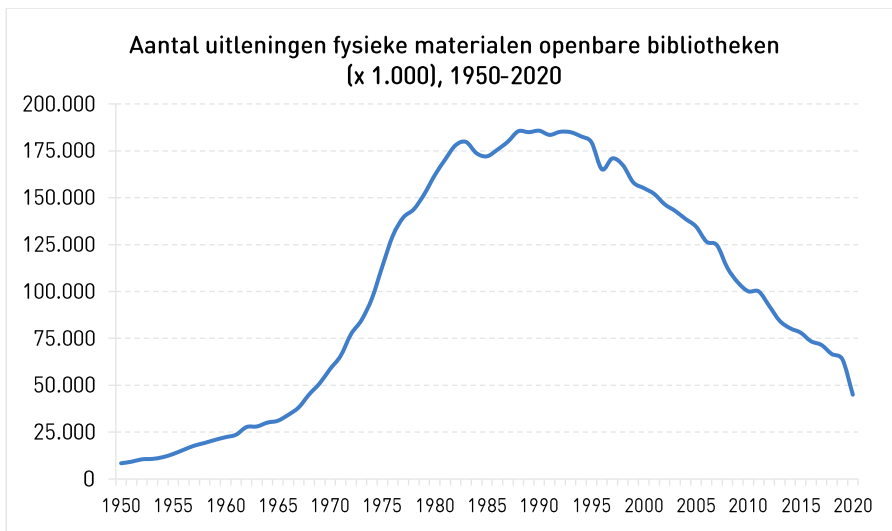
Verdere daling audiovisuele collectie

De gezamenlijke collectie van (fysieke) boeken (22,7 miljoen), muziekcd's (136 duizend), dvd's (700 duizend) en bladmuziek (310 duizend) van alle openbare bibliotheken is in 2020 licht afgenomen, naar circa 24,1 miljoen exemplaren. De omvang van de boekencollectie ligt sinds 2018 rond de 22,7 miljoen exemplaren. Tot 2015 bestond deze collectie uit meer boeken voor volwassenen dan voor jeugd, maar de laatste jaren is het aandeel jeugdboeken groter (54% in 2020). De omvang van de collectie audiovisuele materialen slinkt sinds 2004 ieder jaar. Sinds 2014 is jaarlijks een sterkere daling te zien, mede door de opkomst van nieuwe technologieën en video on demand-diensten van Netflix, HBO en tv- en internetproviders. In 2020 is de audiovisuele collectie met 14% gekrompen, tot 1,1 miljoen exemplaren.

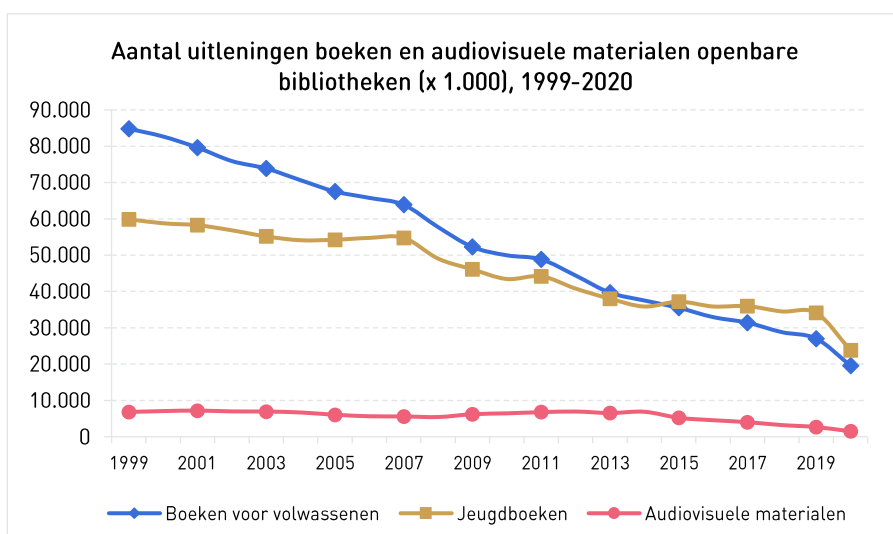
Een derde minder uitleningen

Het aantal uitleningen van fysieke materialen loopt sinds 1999 vrij constant terug; dat geldt voor zowel boeken als voor audiovisuele materialen, voor zowel boeken voor volwassenen als boeken voor jeugd en zowel voor fictie als voor non-fictieboeken. De afgelopen 15 jaar daalde het aantal uitleningen jaarlijks gemiddeld met 5%, maar in coronajaar 2020 zien we veel grotere daling. In totaal werd in 2020 bijna een derde minder uitgeleend dan in 2019: Ondanks de sluiting van 4 maanden en de coronamaatregelen leenden bibliotheken in 2020 nog 45 miljoen materialen uit, waarvan 43,4 miljoen fysieke boeken. Bijna alle bibliotheken (96%) zetten tijdens de sluiting een afhaalservice op, waarbij leden vooraf gereserveerde materialen in de bibliotheek op konden halen. Bijna driekwart van de bibliotheken bezorgde boeken of andere materialen (ook) aan huis.

Daling groter voor jeugdboeken

De daling in het aantal uitleningen was de afgelopen jaren groter voor boeken voor volwassenen dan voor jeugdboeken, maar in 2020 was dit precies andersom. De tijdelijke sluiting van bibliotheken en de coronamaatregelen lijken daarmee van grotere invloed op de uitleningen – en het bezoek van de bibliotheek – door jeugdleden dan door volwassen leden. Het aantal uitgeleende boeken voor volwassenen nam met 27% af tot 19,6 miljoen, het aantal uitgeleende jeugdboeken nam met 30% af tot 23,8 miljoen. Net als voorgaande jaren is de daling het grootste voor de uitleningen van audiovisuele materialen. Deze zijn in 2020 terug gelopen tot 1,5 miljoen uitleningen; dat is 44% minder dan het jaar daarvoor. De daling van het aantal uitleningen van cd's werd al voor 2005 ingezet; voor dvd's geldt dat pas sinds 2014. In de afname van dvd-uitleningen is de opkomst van *video on demand*-diensten van tv- en internetproviders en bedrijven als Netflix, HBO, Amazon en Videoland duidelijk zichtbaar.

Meeste interbibliothecair leenverkeer binnen de provincie

Materialen die niet aanwezig zijn bij een lokale bibliotheek, maar wel elders in Nederland in de collectie, kunnen worden aangevraagd door bibliotheekleden. Deze materialen worden dan geleverd door een bibliotheek binnen de provincie, of als het daar niet is door een bibliotheek elders in het land, of door Muziekweb (met name voor cd's en een kleiner aantal dvd's). Dit wordt aangeduid als interbibliothecair leenverkeer (IBL). In 2020 leverden de bibliotheken ruim 1,3 miljoen materialen aan andere bibliotheken binnen de provincie en verzorgde Muziekweb 86 duizend IBL-leveringen. Het IBL betreft slechts een klein deel van het totaal aantal uitleningen van openbare bibliotheken. Van alle 45 miljoen uitleningen werd 97% uit de collectie van de eigen bibliotheekorganisatie afgehandeld en 99,9% werd binnen de provincie en met de collectie van Muziekweb afgehandeld. Voor slechts 0,1% van het totaal aantal uitleningen werd gebruikgemaakt van collecties van bibliotheken buiten de provincie. Dit is in lijn met de normen uit het [Gezamenlijk Collectieplan](#) (KB, 2020).

Lees verder op Bibliotheekinzicht

[Bibliotheekleden](#)

[Bibliotheekbezoeken](#)

[Collectie](#)

[Uitleningen](#)

[Interbibliothecair leenverkeer](#)

4 De digitale bibliotheek

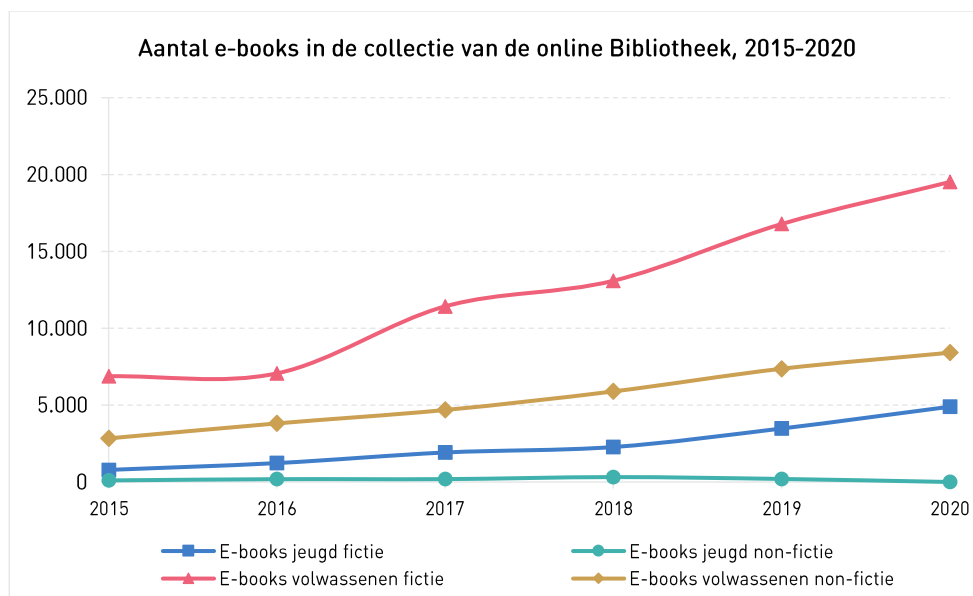
Wat is de landelijke digitale openbare bibliotheek?

De landelijke digitale openbare bibliotheek, ofwel de [online Bibliotheek](#), biedt bibliotheekleden toegang tot e-books en luisterboeken. Daarnaast wordt via de online Bibliotheek één keer per jaar [VakantieBieb](#) opengesteld: een gratis app met e-books voor het hele gezin. De VakantieBieb-app opende in 2020 op 1 juli met e-books voor jeugd en volwassenen en sloot op 31 augustus. Met de VakantieBieb kunnen kinderen en jongeren doorlezen in de vakantie en hun leesvaardigheid buiten school op peil houden.

Vanwege de tijdelijke sluiting van de bibliotheken werd de online bibliotheek tijdens de eerste lockdown uitgebreid met de ThuisBieb. Van 6 april tot 1 juni 2020 stelde de KB via de ThuisBieb 102 gratis e-books beschikbaar aan zowel leden als niet-leden van de bibliotheek. Daarnaast werden 100 promotietitels toegevoegd aan de LuisterBieb die beschikbaar waren voor alle burgers, met of zonder abonnement.

Ruim 32 duizend e-books beschikbaar

De e-bookcollectie groeit gestaag: van circa 10 duizend e-book titels in 2015 tot ruim 32 duizend in 2020. Het merendeel van deze collectie bestaat uit e-books voor volwassenen: ruim 27 duizend titels. Het aanbod in de categorie fictie is groter dan non-fictie, zowel voor volwassenen (ruim 19 duizend titels) als voor jeugd (bijna 5 duizend). Deze cijfers staan haaks op de ontwikkeling van de fysieke collectie: deze nam over de jaren juist in grootte af.

Meer luisterboeken beschikbaar

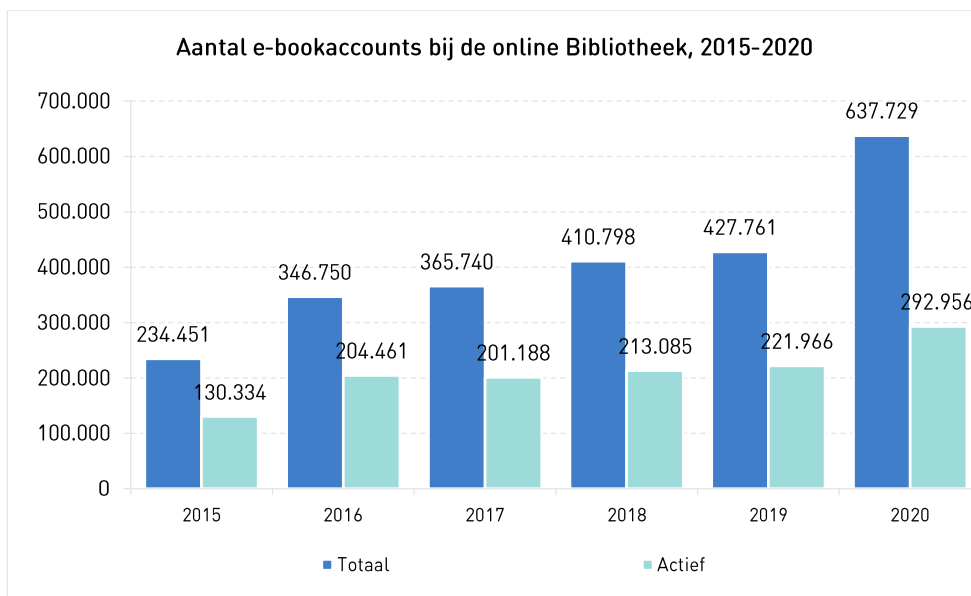
Naast e-books worden via de online Bibliotheek ook steeds meer luisterboeken aangeboden. Het aantal titels is toegenomen van ruim 2 duizend in 2018 tot circa 4,5 duizend luisterboeken in 2020. Daarnaast werden in 2020 61 e-boektitels en 16 luisterboeken aangeboden via de VakantieBieb en 102 e-boektitels via de ThuisBieb.

Licenties digitale bibliotheek	2015	2016	2017	2018	2019	2020
E-books	10.611	12.299	18.222	21.583	28.345	32.491
Luisterboeken	-	750	1.212	2.210	3.497	4.557
VakantieBieb	66	60	66	62	52	77
ThuisBieb	-	-	-	-	-	102

Helft van de online Bibliotheek accounts wordt actief gebruikt

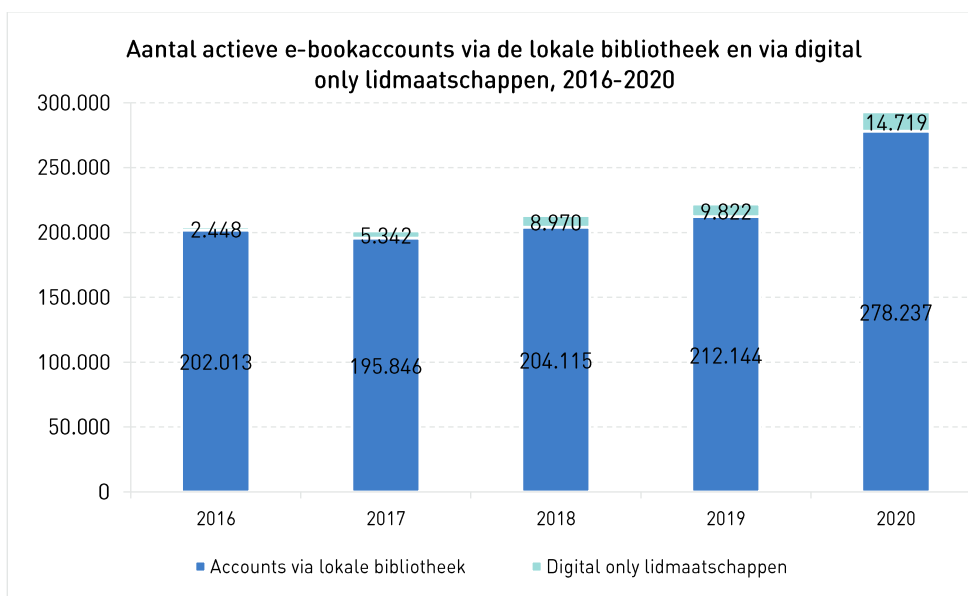
Sinds de start in 2014 heeft de online Bibliotheek een forse groei doorgemaakt. Destijds werden via Bibliotheek.nl ruim 80 duizend nieuwe accounts aangemaakt. Eind 2016 hadden 346 duizend bibliotheekleden een account, in 2019 waren dat er bijna 428 duizend³. In 2020 is dit aantal verder gestegen, tot circa 638 duizend accounts. Het aantal jeugdaccounts is in 2020 ruim verdubbeld, tot 235 duizend accounts. Van alle online Bibliotheek accounts kan bijna de helft (46%) worden aangemerkt als actief, met minimaal één uitlening in de afgelopen 12 maanden.

³ In 2018 zijn verbeteringen in het ledenbestand van de landelijke digitale openbare bibliotheek doorgevoerd, waarmee inzichtelijk kan worden gemaakt of een e-bookaccount gekoppeld is aan een geldig lidmaatschap van de openbare bibliotheek of een geldig digitaal lidmaatschap. Deze verbeteringen zijn doorgevoerd over de lidmaatschapsstatistieken van 2017 en 2018. Vanaf 2017 telt de KB alleen de accounts mee die gekoppeld kunnen worden aan een lidmaatschap dat op 31 december geldig was. In voorgaande jaren zijn deze niet-geldige accounts echter nog wel meegeteld.

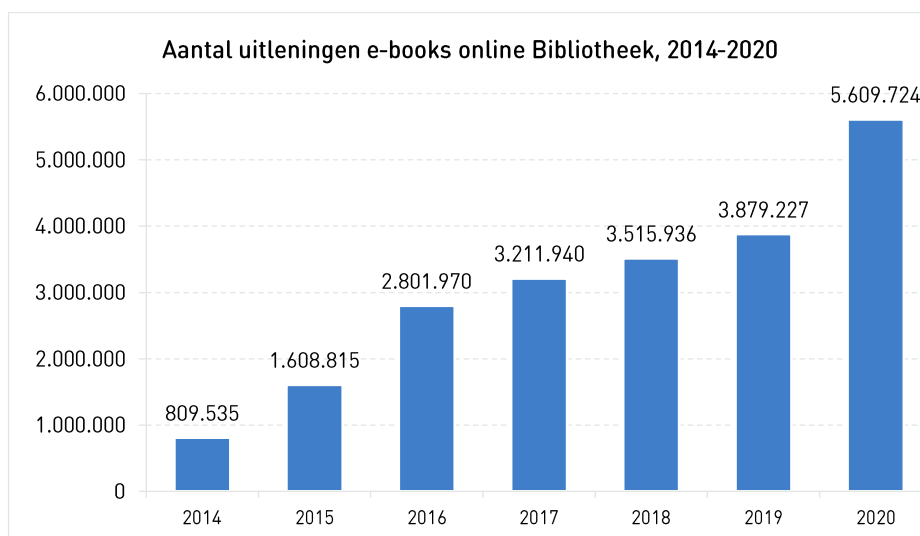
Stijging *digital only*-lidmaatschappen

Bijna alle leden met een online Bibliotheek account zijn tevens lid van een lokale bibliotheek (97%). Hoewel het aandeel *digital only*-lidmaatschappen ten opzichte van het totaal aantal accounts relatief klein is, lijkt deze abonnementsvorm wel degelijk aan een behoefte tegemoet te komen. Dit type lidmaatschap is gericht op een nieuwe groep lezers die wel graag e-books en luisterboeken leent, maar geen interesse heeft in een lidmaatschap van de lokale bibliotheek. Het aantal actieve *digital only*-lidmaatschappen steeg van circa 2,5 duizend accounts in 2016 naar bijna 15 duizend accounts in 2020. Het aandeel actieve accounts is beduidend hoger onder de *digital only*-lidmaatschappen: acht op de tien accounts worden actief gebruikt.

Aantal uitleningen e-books blijft stijgen

Sinds de start van het e-bookplatform in 2014 laat het aantal uitleningen via de online Bibliotheek een stijgende lijn zien, met groeipercentages van 99% (2015) en 74% (2016). Daarna vlakke de groei relatief gezien af, maar bleef het aantal uitleningen stijgen. In 2019 werden 3,9 miljoen e-books uitgeleend door de online Bibliotheek. In 2020 is dat – mede door de extra promotie en acties van de online Bibliotheek in coronatijd – gestegen tot circa 5,6 miljoen uitleningen. Het aantal door jeugd geleende e-books is in 2020 ruim verdubbeld, tot 784 duizend uitleningen. Het merendeel van de in 2020 uitgeleende e-books waren boeken voor volwassenen (86%). Het gemiddeld aantal uitgeleende e-books per actieve gebruiker is toegenomen: van gemiddeld 17 e-books in 2019 tot 19 e-books in 2020.

Meer luisterboeken uitgeleend

Ook in het aantal uitleningen van luisterboeken is een stijging te zien, mede door het tijdelijke aanbod van 100 promotietitels die ook beschikbaar waren voor niet-leden. In 2020 werden bijna 2,6 miljoen luisterboeken uitgeleend, circa 786 duizend meer dan het jaar daarvoor. Van 6 april tot 1 juni 2020 stelde de KB via de ThuisBieb 102 gratis e-books beschikbaar aan zowel leden als niet-leden van de bibliotheek. In totaal werden in deze periode 858 duizend e-books geleend via de ThuisBieb. Via de VakantieBieb werden in 2020 in een periode van 2 maanden circa 1 miljoen e-books en luisterboeken uitgeleend.

Uitleningen digitale bibliotheek	2015	2016	2017	2018	2019	2020
E-books	1.608.815	2.801.970	3.211.940	3.515.936	3.879.227	5.610.327
Luisterboeken	171.105	337.851	890.541	1.336.695	1.776.711	2.562.971
VakantieBieb	2.255.397	1.912.518	2.223.530	1.709.225	1.279.275	1.080.908

Uitleningen digitale bibliotheek	2015	2016	2017	2018	2019	2020
ThuisBieb	-	-	-	-	-	857.524

Lees verder op Bibliotheekinzicht

[Historie](#)

[Lidmaatschappen](#)

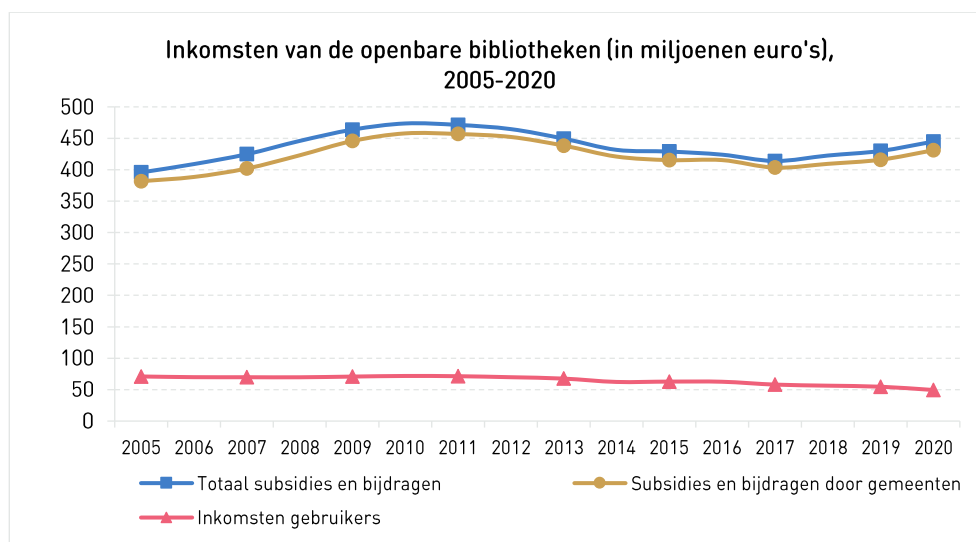
[Collectie](#)

[Uitleningen](#)

5 Bedrijfsvoering

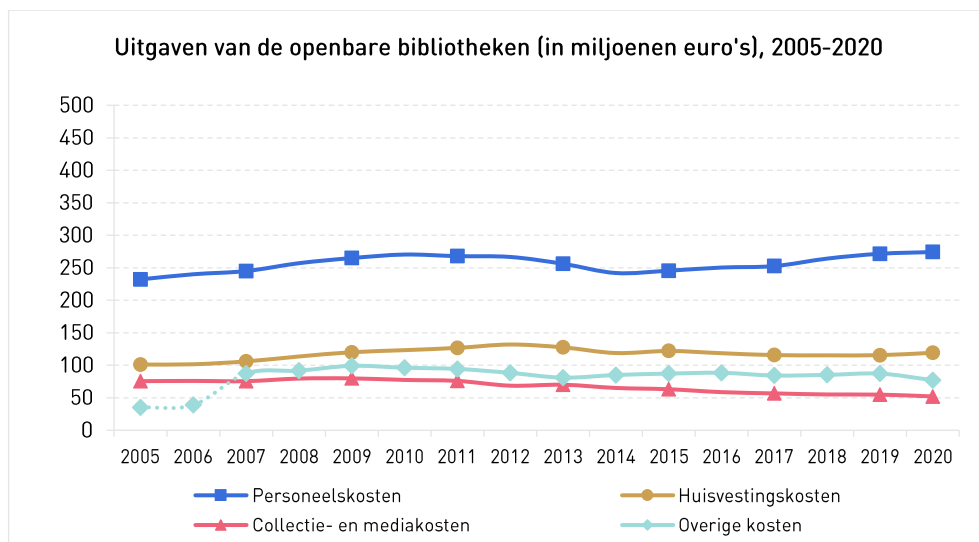
Lichte stijging subsidies en bijdragen

Subsidies zijn de belangrijkste inkomstenbronnen van bibliotheken. Hoewel het subsidieniveau tussen 2010 en 2017 met 13% is gedaald, bestaat het merendeel van de inkomsten nog uit gemeentelijke subsidies en bijdragen (85%). In 2018, 2019 en 2020 zijn de inkomsten uit subsidies licht gestegen. Gezamenlijk ontvingen bibliotheken in 2020 voor 445 miljoen euro aan subsidies. Gemiddeld ontving een bibliotheekorganisatie in 2020 24,85 euro aan (gemeentelijke) subsidie per inwoner; in 2019 was dit 24,19 euro. De stijging in het totaal aan subsidies gaat echter niet voor alle lokale bibliotheken op: één op de vier bibliotheekorganisaties ontving in 2020 minder subsidies dan in 2019. Naast subsidies bestonden de baten uit eigen inkomsten van bibliotheken (68,5 miljoen) en diverse baten zoals rente en sponsoring (9,9 miljoen). In de eigen inkomsten van bibliotheken zijn de gevolgen van de coronamaatregelen duidelijk zichtbaar; deze daalden met 15% ten opzichte van 2019.

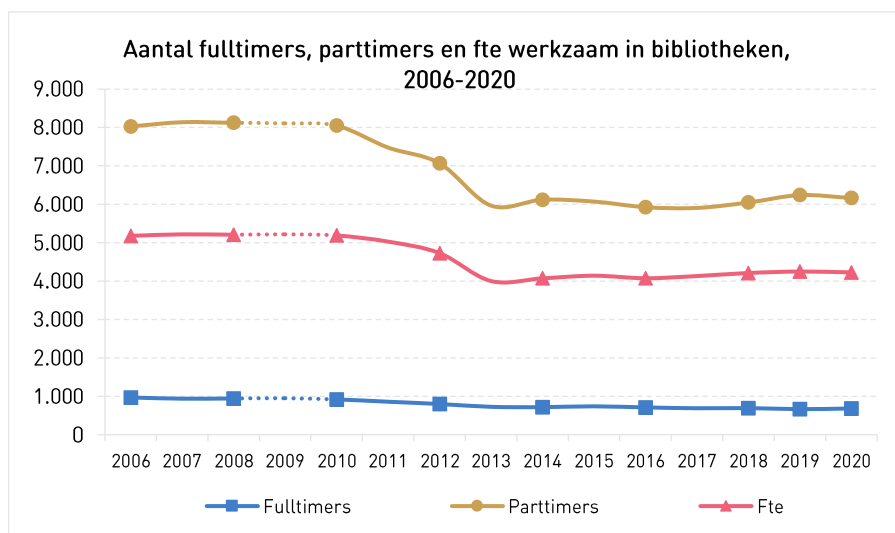
Stijging personeelskosten

Het lastenniveau van de bibliotheekorganisaties houdt gelijke tred met de baten – er is niet of nauwelijks sprake van het vormen of aanspreken van reserves. In 2020 bestonden de lasten in totaal uit 523 miljoen euro. De grootste kostenpost is het personeel; 52% van de lasten van bibliotheken bestaat uit kosten voor personeel (274 miljoen euro). De post huisvestingskosten is in grootte de tweede kostenpost: 23% van de uitgaven is bestemd voor huisvesting. De daling van de totale lasten van bibliotheken in vergelijking met 2019, destijds 529 miljoen euro, komt met name voort uit een daling van de overige kosten (o.a. administratie, automatisering, transport).

Stabilisatie personeel

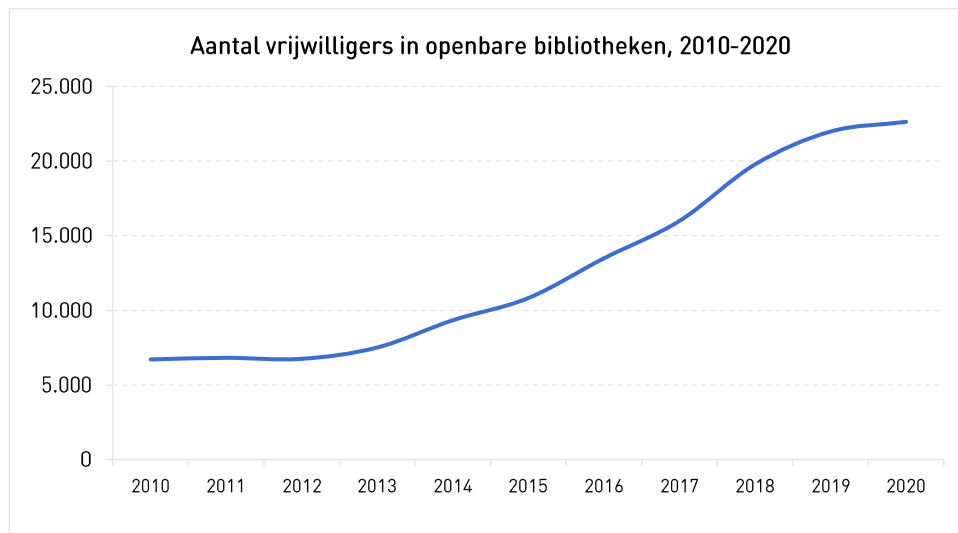
De economische recessie, die vanaf 2010 invloed kreeg de overheidsinkomsten, heeft tot gevolg gehad dat de subsidiebat van bibliotheken zijn gekrompen. Deze teruggang heeft vooral invloed gehad op het personeelsbestand. Dat werd, uitgedrukt in personen, tussen 2010 en 2013 zo'n 25% kleiner. In fte's ging het om een teruggang van 23%. Daarna fluctueerde de omvang van de personeelsbestand nog enigszins, maar sinds 2014 is zowel het aantal personen als het aantal fte's relatief stabiel. In 2020 telden de bibliotheken 6.851 medewerkers in loondienst. Het merendeel van deze medewerkers werkte parttime (90%).

Lichte toename vrijwilligers

Dat veel bibliotheken in moeilijke tijden de dienstverlening in stand hebben kunnen houden, is mede gerealiseerd door de inzet van vrijwilligers. Alle bibliotheekorganisaties maakten in 2020 gebruik van vrijwilligers. Het aantal vrijwilligers is ieder jaar gestegen, van circa 7 duizend in 2010 tot bijna 22

duizend in 2019. Ook in 2020 bleef het aantal vrijwilligers toenemen, al was de stijging beduidend minder groot dan andere jaren. Dit hangt nauw samen met de tijdelijke sluiting en beperkte openingstijden van de bibliotheken. In 2020 waren er ruim 22,6 duizend vrijwilligers werkzaam in de bibliotheek.

Arbeidsomstandigheden in coronatijd

In 2020 bleven de deuren van bibliotheken vanwege de coronamaatregelen deels gesloten voor bezoekers en personeel. Om de invloed van de coronamaatregelen op het bibliotheekwerk te meten, onderzocht het Centrum Arbeidsverhoudingen Overheidspersoneel (CAOP) in opdracht van Stichting BibliotheekWerk (SBW) de vijf A's van arbeid: arbeidsomstandigheden, arbeidsvoorwaarden, arbeidsverhoudingen, arbeidsorganisatie en arbeidsmarkt. De coronamaatregelen hadden de meeste invloed op de arbeidsomstandigheden en de bibliotheek als arbeidsorganisatie. Het gaat daarbij vooral om veilig en gezond werken en het anders organiseren van de werkzaamheden (CAOP, 2020). Circa één op de vier bibliotheken ervoer in coronajaar 2020 een hoger ziekteverzuim dan in 2019; een even grote groep zag het ziekteverzuim juist dalen. Het gemiddelde percentage ziekteverzuim was in 2020 nagenoeg gelijk aan 2019 (5%).

Alternatieve werkzaamheden

Vanwege de coronamaatregelen vielen werkzaamheden rondom programmering, activiteiten en cursussen, de dienstverlening aan het onderwijs en de frontoffice in 2020 in de meeste bibliotheken stil. Medewerkers bij wie hierdoor tijd vrij kwam, boden veelal klantondersteuning bij de digitale bibliotheek (bij 91% van de bibliotheekorganisaties), volgden online cursussen (87%) of zetten nieuwe activiteiten op (82%). Veel van deze werkzaamheden werden vanuit huis verricht: bij het merendeel van de bibliotheken werkte het personeel (deels) thuis. Met name personeel met klassieke bibliotheekfunctie, zoals uitlening en collectie, werkte nog in de bibliotheek. Om de medewerkers in deze periode te ondersteunen, werd veel ingezet op technische ondersteuning, zoals Microsoft Teams

en Zoom, maar ook op flexibele werktijden, ergonomisch thuiswerken en het psychisch welzijn van de medewerkers.

Lees verder op Bibliotheekinzicht

[Inkomsten en uitgaven](#)

[Bezuinigingen](#)

[Personeel](#)

[Vrijwilligers](#)

[De bibliotheek als werkgever](#)

[Scholing en competenties](#)

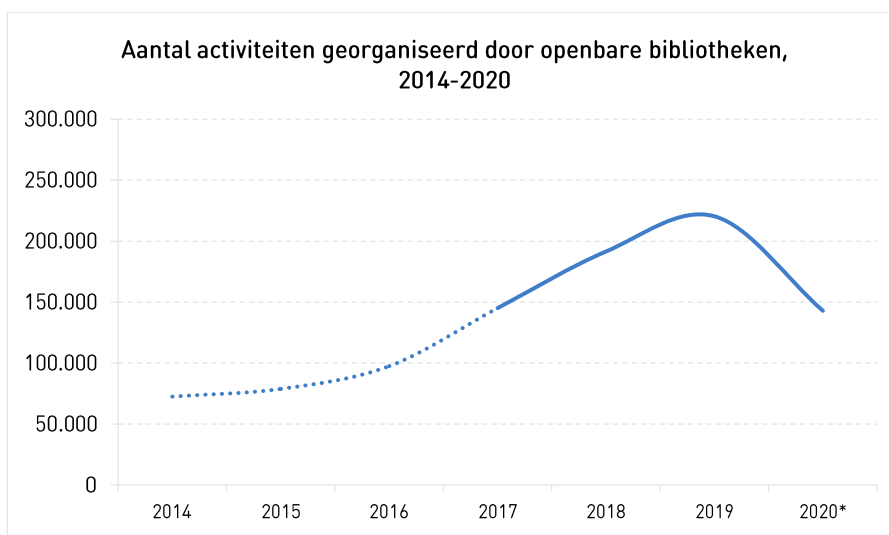
[Branche in verandering](#)

[Diversiteit](#)

6 Kernfuncties

Eén op de vijf activiteiten in alternatieve vorm georganiseerd

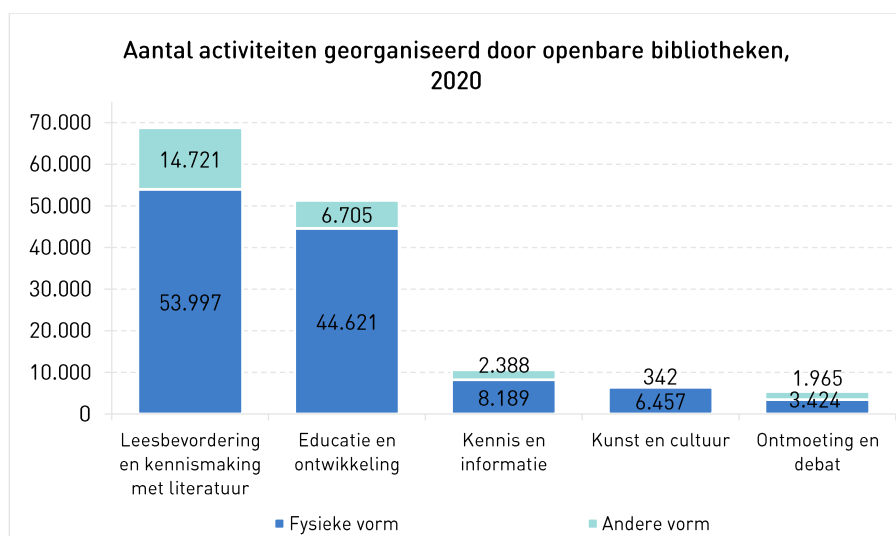
Bibliotheken geven invulling aan de verschillende kernfuncties uit de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorziening (Wsob) met een variatie aan activiteiten. In 2014 werden door alle bibliotheekorganisaties samen ruim 72 duizend activiteiten geteld. In de jaren daarna tekende zich een stijging af tot ruim 220 duizend fysieke activiteiten in 2019. In 2020 hebben de coronamaatregelen zichtbaar effect gehad op de activiteiten georganiseerd door bibliotheken. Vrijwel alle bibliotheken hebben activiteiten afgelast of uitgesteld. Negen op de tien bibliotheken hebben in coronatijd nieuwe activiteiten opgezet en/of activiteiten omgezet naar een andere vorm, zoals online bijeenkomsten en telefonische gesprekken. Op basis van nauwkeurige registratie (door 79% van de bibliotheken) en schatting (door 21% van de bibliotheken) kwam het aantal georganiseerde activiteiten in 2020 uit op bijna 143 duizend activiteiten. Vier op de vijf activiteiten zijn in fysieke vorm georganiseerd, voor één op de vijf activiteiten is een andere vorm gekozen.

* Vanaf 2020 zijn niet alleen fysieke activiteiten, maar ook activiteiten in andere vormen (bv. online) opgevraagd.

Activiteiten primair gericht op leesbevordering

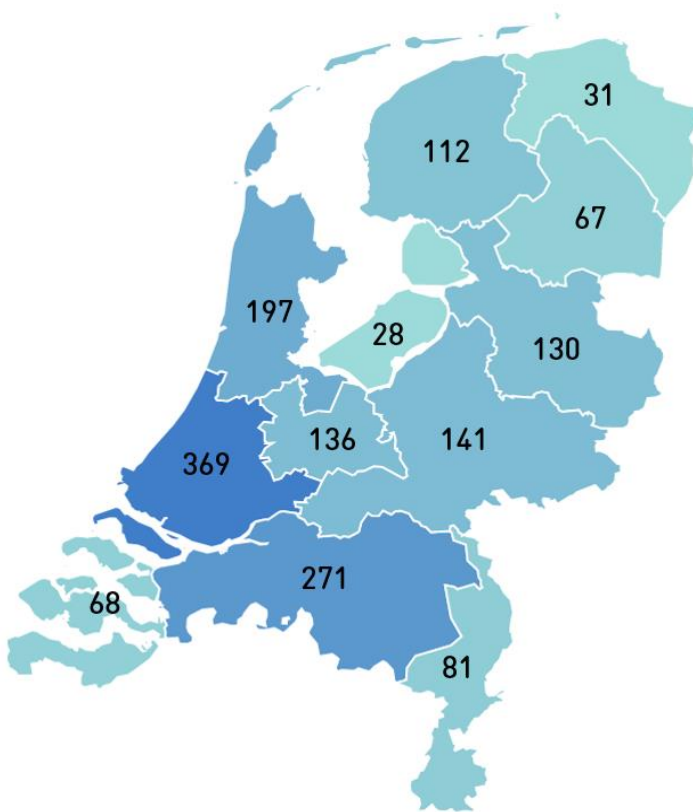
De meeste activiteiten die openbare bibliotheken organiseren, sluiten aan op de kernfuncties *leesbevordering en kennismaking met literatuur* (bijna 69 duizend activiteiten) en *educatie en ontwikkeling* (ruim 51 duizend activiteiten). Ook voorgaande jaren werden de meeste activiteiten rondom deze twee kernfuncties georganiseerd. Hoewel het aantal activiteiten rondom vrijwel alle kernfuncties is gedaald, hebben bibliotheken zich in 2020 onverminderd ingezet voor *leesbevordering en kennismaking met literatuur*. Rondom deze kernfunctie zijn in 2020 zelfs iets meer activiteiten georganiseerd dan in 2019: circa 54 duizend fysieke activiteiten en bijna 15 duizend activiteiten in andere vorm.

Breed aanbod aan informatiepunten

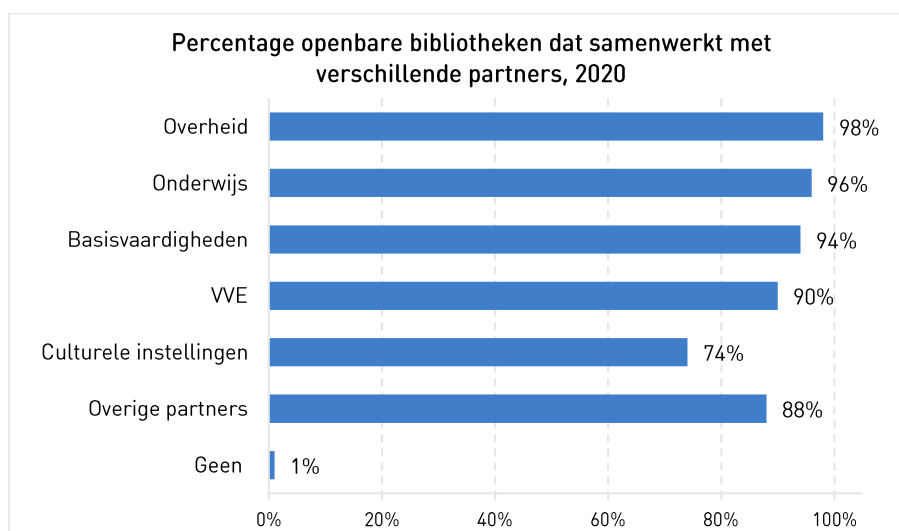
Rondom de kernfunctie kennis en informatie werden in 2020 ruim 10 duizend activiteiten georganiseerd. Daarnaast bieden vrijwel alle bibliotheekorganisaties één of meer informatiepunten aan (96%). In totaal bevonden zich in 2020 circa 1.600 fysieke informatiepunten in de vestigingen van openbare bibliotheken, gemiddeld 2 per (hoofd)vestiging. Hoe groter het aantal inwoners in het werkgebied, hoe meer informatiepunten de bibliotheekorganisaties aanbieden. De typen informatiepunten zijn zeer uiteenlopend. De meeste informatiepunten zijn ingericht rondom thema's als basisvaardigheden (91%) en lezen met een leesbeperking (79%); deze komen in bibliotheekorganisaties van diverse omvang voor. Informatiepunten gericht op meer specifieke domeinen, zoals werk, inkomen en loopbaan, juridische zaken, overheid en gezondheid en opvoeding komen ook relatief vaak voor, vooral in bibliotheken met een groter werkgebied (100.000 inwoners of meer).

Aantal informatiepunten per provincie, 2020

Veel en diverse samenwerking

In de dienstverlening die rondom de vijf kernfuncties aangeboden wordt, werken bibliotheken samen met veel en diverse partnerorganisaties. Gemiddeld werkten bibliotheken in 2020 samen met 16 verschillende partners om de kernfuncties uit te voeren. Vrijwel alle bibliotheken werken met de samen met de (lokale) overheid (98%), het onderwijs (96%) en partners uit het domein basisvaardigheden (zoals Stichting Lezen & Schrijven en andere taal- en digitaalaanbieders) (94%). Veel van deze samenwerkingsverbanden vinden plaats in het kader van landelijke programma's, zoals de Bibliotheek en basisvaardigheden, BoekStart en de Bibliotheek *op school*.

Landelijke programma's

Met diverse metingen die zijn uitgezet via de [Bibliotheekmonitor](#) (voorheen het Bibliotheekonderzoeksplatform) is onderzoek uitgevoerd naar de landelijke programma's waarmee in 2020 verdere invulling is gegeven aan de kernfuncties. In het kader van Tel mee met Taal en Kunst van Lezen is onderzoek uitgevoerd naar de dienstverlening van bibliotheken op het gebied van basisvaardigheden, BoekStart en de Bibliotheek *op school*. De coronamaatregelen zijn in 2020 ook van invloed geweest op deze dienstverlening. Zo werden er minder BoekStart koffertjes uitgedeeld, brachten minder scholen groepsbezoeken aan de bibliotheek en werden er minder informatiebijeenkomsten voor ouders, scholen en kinderopvang georganiseerd. Tegelijkertijd boden veel bibliotheken alternatieve dienstverlening aan, zoals online voorleesactiviteiten, ondersteuning bij het thuisonderwijs en boekpromotievideo's (Van den Dool & Van de Hoek, 2021a-c).

Lees verder op Bibliotheekinzicht

[Activiteiten](#)

[Informatiepunten](#)

[Samenwerking](#)

[Basisvaardigheden](#)

[Taalhuizen](#)

[Digitale vaardigheden](#)

[Baby's en peuters](#)

[Primair onderwijs](#)

[Voortgezet onderwijs](#)

7 Bronvermelding

- › Centrum Arbeidsverhoudingen Overheidspersoneel (CAOP) (2020). [*Invloed coronacrisis op het werken bij openbare bibliotheken*](#). Den Haag: CAOP, in opdracht van Stichting BibliotheekWerk.
- › Dool, A. van den & Hoek, S. van de (2021a). [*Voor- en vroegschoolse educatie in de bibliotheek. Onderzoeksresultaten enquête Bibliotheekmonitor dienstverlening voor- en vroegschoolse educatie, schooljaar 2019-2020*](#). Den Haag: KB.
- › Dool, A. van den & Hoek, S. van de (2021b). [*Bibliotheken en de samenwerking met het primair onderwijs. Onderzoeksresultaten BOP-enquête samenwerking primair onderwijs, 2019-2020*](#). Den Haag: KB.
- › Dool, A. van den & Hoek, S. van de (2021c). [*Bibliotheken en de samenwerking met het voortgezet onderwijs. Onderzoeksresultaten BOP-enquête samenwerking voortgezet onderwijs, 2019-2020*](#). Den Haag: KB.
- › Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), StatLine (2021a). [*Openbare bibliotheken; leden, collectie, uitleningen vanaf 1900*](#).
- › Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), StatLine (2021b). [*Openbare bibliotheken*](#).
- › Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), StatLine (2021c). [*Nabijheid voorzieningen; afstand locatie, regionale cijfers*](#).
- › Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) (2021d). [*Landelijke digitale openbare bibliotheek; gebruik, accounts en licenties*](#).
- › Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) (2021e). [*Activiteiten bij openbare bibliotheken 2017-2020*](#).
- › Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) (2021f). [*Nabijheid van bibliotheekvoorzieningen in 2014 en 2020*](#).
- › KB (2020). [*Gezamenlijk collectieplan. Beleidskader collectiebeleid van het netwerk van openbare bibliotheekvoorzieningen 2020-2024*](#).
- › Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) (2019). [*Een bieb in de buurt*](#). Geraadpleegd op 14-11-2019.
- › Oomes, M., Burgt, A. van de & Dool, A. van den (2020). [*De bibliotheek in coronatijd*](#).

